

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Hospodářská fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

1999

Markéta Čapková

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Hospodářská fakulta

Obor Pojišťovnictví

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Variabilita životního pojištění

BP – PO – KPO – 903

Markéta Čapková

Vedoucí práce: Ing. E. Ducháčková, Csc. (KPO – TULIB, KBPO - VSE)

Konzultant: Prof. Ing. J. Vostatek, Csc. (KPO - TULIB)

3. Ekonomická analýza pojišťovny

pojišťovny v podnikatelských činnostech

Počet stran: 29

Počet příloh: 3

Datum odevzdání: 28.5. 1999

Školní rok 1998/99

PRÁCE

o vysokých školách a

no pojištění

h produktů

y variabilního životního

kého pojištného trhu

Obsah

Seznam použitých zkratk.....	8
Úvodní část.....	9
1. Úvod.....	9
2. Stručný vývoj životního pojištění.....	9
3. Charakteristika životního pojištění.....	10
4. Základní odvětví životního pojištění.....	11
4.1. Rizikové životní pojištění.....	11
4.1.1. Dočasné pojištění pro případ úmrtí.....	12
4.1.2. Trvalé pojištění pro případ úmrtí.....	12
4.2. Smíšené životní pojištění.....	12
5. Další pojistná odvětví.....	13
Analytická část.....	14
6. Variabilita v životním pojištění.....	14
7. Analýza variability v životním pojištění.....	16
7.1. Stanovení pojistné částky.....	16
7.1.1. Zvýšené plnění v případě úmrtí.....	16
7.1.2. Zvýšené plnění v případě dožití.....	16
7.1.3. Variabilní výše plnění	16
7.2. Variabilní způsoby placení pojistného.....	19
7.2.1. Jednorázové pojistné.....	19
7.2.2. Variabilita průběhu a výše běžného pojistného.....	19
7.2.3. Délka placení běžného pojistného	21
7.3. Zproštění od placení pojistného	21
7.4. Možnost investování spořivé složky do různých fondů	21
7.5. Možnosti likvidního čerpání naspořené kapitálu.....	22
7.5.1. Čerpání vkladu.....	22
7.5.2. Čerpání prémie.....	22
7.5.3. Získání půjčky za výhodných podmínek.....	23
7.5.4. Odkup pojištění.....	23
7.5.5. Prodej pojištění třetí osobě.....	23
7.6. Variabilita výplaty naspořené kapitálu.....	24
7.6.1. Podoba.....	24
7.6.2. Frekvence.....	24

7.7. Připojištění	24
7.8. Indexace.....	25
7.9. Kombinace s jinou formou spoření.....	25
7.9.1. Životní pojištění v kombinaci se stavebním spořením.....	25
7.9.2. Životní pojištění v kombinaci s penzijním připojištěním.....	25
8. Uplatnění variability v základních odvětví.....	26
8.1. Smíšené životní pojištění pro případ úmrtí a dožití.....	26
8.2. Důchodové pojištění.....	26
8.3. Rodinné pojištění.....	27
8.4. Investiční životní pojištění.....	28
8.5. Univerzální životní pojištění.....	28
9. Modelová koncepce produktu životního pojištění.....	30
A. Mladí lidé.....	31
B. Založené rodiny.....	32
C. Samotáři.....	33
D. Zavedené rodiny.....	34
E. Starší lidé.....	35
Závěrečná část.....	36
10. Podmínky uplatnění variabilního produktu.....	36
11. Variabilita dnes a v budoucnu.....	37
12. Závěr.....	37
Seznam literatury.....	38
Seznam příloh.....	39

Seznam použitých zkratek část

aj. = a jiné

atd. = a tak dále

č. = číslo

ČNB = Česká národní banka

Kč = Koruna česká

mj. = mimo jiné

min. = minimální

max. = maximální

např. = například

ods. = odstavec

PČ = pojistná částka

popř. = popřípadě

resp. = respektive

s. = strana

tj. = tj.

zák. = zákon

zejm. = zejména

Úvodní část

1. Úvod

Variabilita znamená v českém překladu proměnlivost. V tomto významu je pojata i v této práci, která se zabývá variabilitou životního pojištění; tedy obměnami a různými modifikacemi v obecných i konkrétních konstrukcích pojistných produktů.

Snahou je najít a analyzovat různé typy variability, jež jsou aplikovány na modifikované pojistné produkty klasického životního pojištění, a s tímto poznatkem dále dané pojistné produkty blíže představit.

Záměrem je použít všechny získané informace k vytvoření modelového produktu, který by vyhovoval individuálním přáním jednotlivých klientů, nebo k doporučení možného řešení jejich životní situace.

2. Stručný vývoj životního pojištění

Životní pojištění má poměrně dlouhé tradice. V jeho vývoji sehrály důležitou roli jak snaha po zabezpečení životních jistot v rizikových situacích, tak i vidina finančních výhod z hlediska prosperity jako podnikatelské činnosti.

Pojistné zabezpečení k eliminaci životních rizik existovalo od samého počátku pojištění. V popředí tohoto zabezpečení stálo právě riziko úmrtí, při jehož realizaci byli odškodněni pozůstalí a zabezpečen pohřeb. Spolu s pojištěním požárním a dopravním tak tvořilo životní pojištění klasickou nabídku pojištění.

Z technického hlediska ovlivnily rozvoj životního pojištění výrazné pokroky ve statistice a matematice v období 16. století, vznik počtu pravděpodobnosti v 17. století a následná formulace „zákonu velkých čísel“, na němž vlastně stojí ekonomika pojištění. Stále více se začala uplatňovat pojistná matematika.

Postavení životního pojištění se od 19. století výrazně změnilo. Jeho relativní význam

podstatně vzrostl a přispěl k zařazení se mezi nejvýznamnější odvětví celého soukromého pojištění. Přestože se ve 20. století zvýraznil podíl pojištění motorových vozidel a pojištění úrazového a odpovědnostního, zaujalo životní pojištění jako celek v soukromém pojištění první místo na světě.

Na českém pojistném trhu v podmínkách centrálního plánování mělo soukromé životní pojištění omezený význam daný základními principy socialistického státu a proklamovanou zásadou „všichni stejně“. Teprve až v roce 1991 s přijetím zákona o pojišťovnictví, který umožnil působnost ne jedné domácí i zahraniční pojišťovně, začala radikální změna. V této době nových „polistopadových“ ekonomických poměrů, trvale konkurenčního prostředí a stále se měnících potřeb klientů byly vytvořeny podmínky pro rozvoj soukromého životního pojištění. S rostoucími požadavky na zachování vyhovujícího finančního zajištění ve všech životních etapách i situacích představuje dnes nabídka životního pojištění důležitý doplněk ke státnímu systému sociálního zabezpečení. Navíc se předpokládá rostoucí význam soukromého životního pojištění pro krytí potřeb na stáří v souvislosti s uvažovanou reformou důchodového pojištění.

3. Charakteristika životního pojištění

Životní pojištění ve svém slova smyslu zabezpečuje dvě životní rizika: riziko úmrtí a riziko dožití, případně ještě obsahuje další neživotní rizika, např. riziko úrazu, invalidity či nemoci.

Z tohoto hlediska lze také životní pojištění rozčlenit na:

- pojištění pro případ úmrtí (rizikové životní pojištění)
- pojištění pro případ dožití
- pojištění pro případ úmrtí a dožití.

Je třeba podotknout, že pojištění pro případ dožití má ve své základní podobě (sjednání pojištění jen pro případ dožití) zanedbatelný význam, neboť neuspokojuje žádné pojistné potřeby. Složka pojištění na dožití se sjednaného věku vlastně představuje jen dlouhodobý proces spoření formou placení pojistného; tato část pojistného je pojišťovnou ukládána do rezervy pojistného životních pojištění a je velmi vhodná k operacím na finančním trhu.

V tomto směru nemá pojištění pro případ dožití postavení samostatného pojistného odvětví, ale tvoří kombinaci s ostatními pojištěními nebo se využívá ve formě pojištění pro případ opakovaného dožití (např. vyplácení pravidelného důchodu v důchodovém pojištění).

Podstatným rysem životního pojištění je zpravidla růst pravděpodobnosti vzniku pojistné události s věkem pojištěného (riziko úmrtí), s délkou pojištění (riziko dožití) nebo se zhoršujícím se stavem pojištěného, což má zásadní význam při jeho konstrukci. Průměrné hodnoty pravděpodobnosti úmrtí osob v jednotlivých věkových skupinách se tabelují v podobě úmrtnostních tabulek, které jsou základním východiskem pro stanovení rizikové složky pojistného.

V rámci životního pojištění se uplatňují výplaty pojistného plnění v případě pojistných událostí, které se dotýkají života pojištěných nebo jiných osob. Výše pojistného plnění je dána velikostí pojistné částky pro případ úmrtí a pro případ dožití (shodných ve své základní podobě), které pojistník sjednal, přičemž se předpokládá pokrytí daného rizika podle představ pojistníka. Vedle **výše pojistné částky** jsou dalšími tarifními parametry v životním pojištění **vstupní věk** do pojištění pojištěného či pojistníka, **pojistná doba**, **doba placení pojistného** (může být odlišná od pojistné doby např. v důsledku pojistné události), **druh pojistné události**, **technická úroková míra** a eventuálně i **zdravotní stav** pojištěné osoby (vážné závady ve zdravotním stavu mohou vést buď ke zvýšení pojistného, nebo dokonce k odmítnutí pojištění ze strany pojistitele, proto je žádoucí lékařská prohlídka při sjednání pojistné částky převyšující určitou výši).

4. Základní odvětví životního pojištění

Mezi základní klasická pojistná odvětví patří:

- rizikové životní pojištění (zabezpečující riziko úmrtí)
- smíšené životní pojištění (zabezpečující riziko úmrtí a dožití).

4.1. Rizikové životní pojištění

V tomto pojištění představuje pojistnou událost realizace rizika úmrtí, při které se

vyplácí sjednaná pojistná částka. Objevuje se ve dvou základních variantách:

- dočasné pojištění pro případ úmrtí
- trvalé pojištění pro případ úmrtí.

4.1.1. Dočasné pojištění pro případ úmrtí je výchozím druhem životního pojištění. Sjednává se na určitou dohodnutou dobu (např. 5 až 25 let) nebo do určitého věku (např. do 60 let nebo do 70 let) . Vyplácená pojistná částka se vyplácí jen v případě úmrtí během trvání pojištění, přičemž se nezhodnocuje o podíl na zisku. Uplynutím sjednané pojistné doby tedy toto pojištění končí bez jakékoliv další protihodnoty.

4.1.2. Naproti tomu u **trvalého pojištění pro případ úmrtí** se pojistné platí pouze po určitou omezenou dobu, ale po skončení placení je pojištěný nadále pojištěn na pojistnou částku uvedenou ve smlouvě a pozůstalí, resp. oprávněná osoba, obdrží plnění, ať k úmrtí dojde kdykoliv. Pojistník má nárok být zproštěn od placení pojistného v případě plné invalidity pojištěného. Oproti dočasnému pojištění pro případ smrti je nárok i na podíl na zisku.

4.2. Smíšené životní pojištění

Toto pojištění nazývané také jako kapitálové životní pojištění je pojištěním pro případ úmrtí nebo dožití. U pojištění tohoto typu vyplatí pojišťovna sjednanou pojistnou částku v případě úmrtí pojištěného oprávněné osobě, nebo při dožití konce pojistné doby přímo pojištěnému. Zásadní význam má tedy tvorba úspor, resp. rezerv pojistného. Oproti dočasnému pojištění pro případ úmrtí je pojistné vyšší.

Ve své základní podobě se pojistná částka pro případ úmrtí shoduje s pojistnou částkou pro případ dožití, což zaručuje pevnou kombinaci obou rizik, jejichž změna lze v zásadě provést jen s vypracováním nové pojistné smlouvy. I v tomto pojištění má pojistník právo na zproštění od placení pojistného v případě plné invalidity a na podíl na zisku.

Analytická část

6. Variabilita v životním pojištění

Jednou z možností variability, která bude v další části blíže rozebírána, je **odlišné stanovení pojistné částky pro případ úmrtí od pojistné částky pro případ dožití**. Půjde především o různé varianty variabilních poměrů mezi těmito částkami, které jsou sjednávány při vzniku smlouvy. Zmíněny budou také životní momenty, při nichž je možné navýšení pojistné částky pro případ úmrtí samostatně nebo současně s navýšením pojistné částky pro případ dožití v průběhu pojistné doby bez nové lékařské prohlídky. [7.1.]

Dále budou diskutovány **variabilní způsoby placení pojistného** pojistníkem s ohledem na platby jednorázové i běžné. V rámci jednorázových plateb půjde mj. o mimořádné pojistné, v rámci běžných plateb o variabilní průběh placení určité výše pojistného a o délku platby. [7.2.]

Na to naváže možnost, kdy pojistník přestává platit pojistné, nazývaná jako **zproštění od placení pojistného**. [7.3.]

Úplně odlišným typem variability je **možnost investování spořivé složky do různých fondů**. Je ho využito ve spojeném konceptu investičních fondů a rizikového životního pojištění. Zisk je vázán na výnosy z těchto fondů. [7.4.]

Vedle tohoto typu existuje ještě možnost (dále více nerozebírána), při které je zisk vázán na vývoj určitého indexu kapitálového trhu v takové míře, v jaké je investován spořitelní element pojistného.

V další části bude řeč o takových životních momentech, při kterých se klient dostává do finančních či osobních problémů. V těchto případech je flexibilita produktu zajištěna **možnostmi likvidního čerpání v podobě výběru vkladu nebo prémie, získání vhodné půjčky** z titulu daného pojištění, **odkupem pojištění (s uplatněním odbytného)** nebo v neposlední řadě **prodejem pojištění třetí osobě**. Tato varianta by se dala nazvat i jako mobilní vklad zpřístupňující střednědobé spoření. [7.5.]

V případě naspořené kapitálu je nutné uvést, v jaké podobě budou **výplaty** tohoto obnosu poskytovány a s jakou frekvencí. [7.6.]

K variabilitě životního pojištění bezesporu patří i možnost krytí neživotních rizik, a to především formou **přípojištění** v rámci životního pojištění jako doplněk krytí rizika úmrtí a dožití. [7.7.]

Vysoce flexibilní produkt musí být stabilní a i do budoucna perspektivní, proto by v něm mělo hrát neopomenutelnou roli **indexování** a to zvláště v zemích, kde je životní pojištění znehodnocováno inflací (případ České republiky). [7.8.]

Variabilní však neznamená jen výběr a následnou kombinaci různých komponentů nabízeného produktu nebo obohacování o přípojištění, variabilita životního pojištění se skrývá i za důmyslné propojení s produkty zajišťující jiné formy spoření a finančního zabezpečení. Jde například o **kombinaci životního pojištění se stavebním spořením nebo s penzijním přípojištěním**. [7.9.]

7. Analýza variability v životním pojištění

7.1. Stanovení pojistné částky

Výchozím předpokladem je sjednání dvou rozdílných pojistných částek – jedna pro případ dožití, druhá pro případ úmrtí.

Některé možnosti:

7.1.1. Zvýšené plnění v případě úmrtí: PČ pro případ úmrtí je stanovena na úrovni několikanásobku (např. jedenapůlnásobku, dvojnásobku, trojnásobku) PČ pro případ dožití

7.1.2. Zvýšené plnění v případě dožití: PČ pro případ dožití je tvořena určitým procentuálním navýšením nad 100% PČ pro případ úmrtí (celkem se rovná např. 125% PČ pro případ úmrtí)

7.1.3. Variabilní výše plnění v průběhu pojistné doby v případě úmrtí při zachování stejné výše PČ pro případ dožití

Sjedná se výše PČ pro případ dožití (v rozmezí smluvně daného minima a maxima).

a) Výše PČ pro případ úmrtí se pak pohybuje v rozmezí určitého min. a max. procenta z PČ pro případ dožití.

b) Výše PČ pro případ úmrtí je určena spodní hranicí tvořenou určitým procentem z pojistného (zohledňující navíc již zmíněné faktory jako věk, pohlaví, zdravotní stav, atd.) a horní hranicí tvořenou procentem z PČ pro případ dožití.

Příkladem by mohla být konstrukce, kde tvoří spodní hranici PČ pro případ úmrtí 60% vypočítaného pojistného a maximální hranici 600% PČ pro případ dožití¹.

Dále budou uvedeny některé možné průběhy výše PČ pro případ úmrtí oproti stejné výši PČ pro případ dožití po celou pojistnou dobu s danou analogií:

↑.....PČ pro případ úmrtí

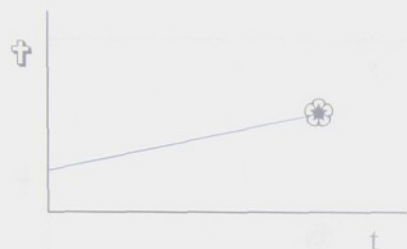
✱.....PČ pro případ dožití

t.....čas (život klienta)

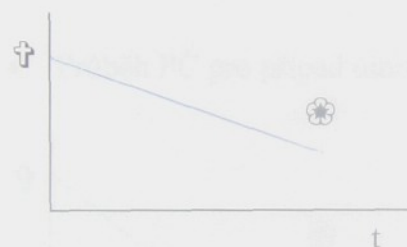
¹ Pramen: Konstrukce v pojistném produktu životního pojištění FleXXlife nabízeném pojišťovnou Colonia v podmínkách německého pojistného trhu

- Rostoucí plnění v případě úmrtí

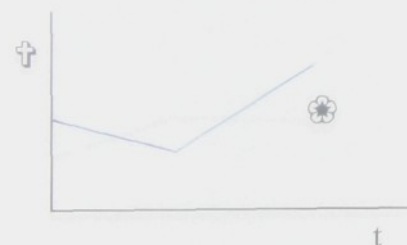
Plnění v případě úmrtí v prvním roce trvání pojištění činí např. 10% PČ pro případ dožití, v dalších letech toto procento plynule narůstá až na 100%, kterých je dosaženo v posledním roce.²

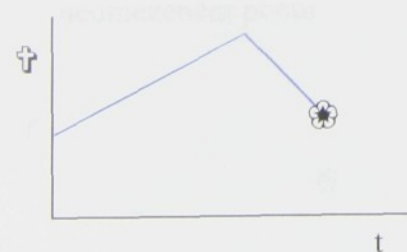
- Klesající plnění v případě úmrtí

- Průběh PČ pro případ úmrtí nejprve rovnoměrně klesá, potom stoupá

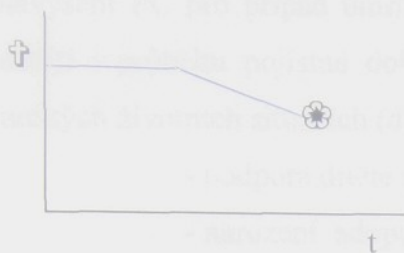

- Průběh PČ pro případ úmrtí nejprve rovnoměrně stoupá, potom klesá

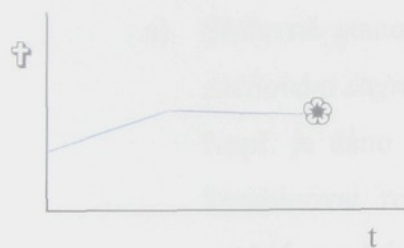

² Pramen: Konstrukce v pojistném produktu životního pojištění nabízeném pojišťovnou Viktoria v podmínkách českého pojistného trhu

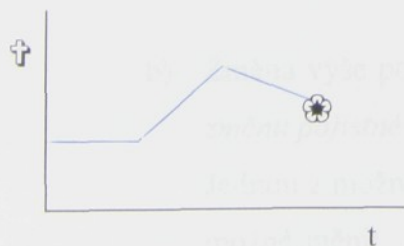
- Průběh PČ pro případ úmrtí je nejprve konstantní, potom klesá / stoupá

- Průběh PČ pro případ úmrtí nejprve klesá / stoupá, potom je konstantní

- Volně stanovitelný průběh PČ pro případ úmrtí v různých fázích v omezeném / neomezeném počtu

Vedle sjednání pojistných částek při uzavírání pojistné smlouvy je možné i variabilní navýšení PČ pro případ úmrtí samostatně nebo současně s navýšením PČ pro případ dožití v průběhu pojistné doby bez nové lékařské prohlídky, nachází-li se klient v určitých životních situacích (dopad na výši pojistného):

- podpora dítěte při studiu
- narození, adopce dítěte pojištěného
- svatba, rozvod pojištěného
- ztráta zaměstnání
- koupě a vybavení bytu
- dovolená, léčebný pobyt.

7.2. Variabilní způsoby placení pojistného:

7.2.1. Jednorázové pojistné

- a) Placení najednou (většinou předem) za celou pojistnou dobu
- b) Mimořádné pojistné – vklady jednorázově uhrazené v průběhu trvání pojištění samostatně a nad rámec běžného pojistného

7.2.2. Variabilita průběhu a výše běžného pojistného

- a) Smluvně stanovený průběh placení pojistného (rostoucí, klesající) *při zachování stejné pojistné ochrany* po celou dobu trvání pojistné smlouvy
Např. je dáno v pojistných podmínkách, že se nedá v jedné smlouvě kombinovat rostoucí průběh s klesajícím. Dále je určeno minimálně možné zredukované pojistné v případě placení nízkého počátečního pojistného (rostoucí průběh), většinou procentuálním vyjádřením z minimálního pojistného při dané pojistné ochraně, a je určena doba, po jakou je možné platit takto zredukované pojistné.

- b) Změna výše pojistného kdykoliv v průběhu pojistné doby *s dopadem na změnu pojistné ochrany* (PČ pro případ úmrtí)

Jednou z možností určování výše variabilního pojistného, kterou by bylo možné měnit - v případě potřeby - v průběhu pojistné doby, je vázání velikosti pojistného na tzv. referenční index. Tato inovace by se dala z anglického překladu nazvat jako tzv. měnitelné pojistné v životním

pojištění (Changeable Life Insurance Premium). Je třeba podotknout, že zvýšením či snížením sazeb pojistného lze předpokládat i změnu pojistné částky pro případ úmrtí, jejíž opětovné vyrovnání je právě jednou s možností dané variability. Příklady některých konkrétních indexů, na nichž může být variabilnost placení pojistného založena, jsou následující:

- Index nákladů na živobytí**, který se řídí individuální situací pojištěného (např. podle toho, zda žije v domácnosti o jedné osobě nebo o čtyřech osobách). Tento index umožňuje udržení reálné hodnoty pojistného. V případě, že pojištěný založí rodinu, lze přejít z indexu, z kterého se vychází při kalkulaci pojistného pro osobu žijící osaměle, na index platný pro čtyřčlennou domácnost.
- Produkční index jednotlivých odvětví nebo organizací**, který představuje mj. míru zaměstnanosti v příslušných hospodářských odvětvích, umožňuje zohlednit pojistné podle vývoje příjmů. Z klesající hodnoty indexu lze vyčíst např. pravděpodobnost možnosti zkrácení pracovní doby a dopadem na pokles příjmů. Tento index je výhodný zejména pro skupinová pojištění.
- Index vstupů úkolů jednotlivých odvětví a organizací**, který může být motivován stejnými důvody jako v případě produkčního indexu. Navíc tento index indikuje změny s dostatečným časovým předstihem a zamezuje tak opožděné přizpůsobení pojistného nově vzniklé situaci.
- Index tarifních hodinových mezd v jednotlivých odvětvích**, který navazuje přímo na vývoj příjmů v příslušném odvětví. Lze jej uplatnit rovněž ve skupinových druzích pojištění.
- Vývoj (reálného) disponibilního příjmu v národním hospodářství resp. individuální vývoj příjmů pojištěného**, který má bezprostřední vliv na velikost částky, jež může pojistník vynaložit na pojistné.

V možné konstrukci dané výše pojistného podle uvedených indexů je myslitelná představa kombinace většího počtu indexů, alternativa změny indexu nebo upuštění od placení pojistného během určité doby. Jestliže na základě daného průběhu indexu klesne pojistná částka pro případ úmrtí pod úroveň, kterou měla v okamžiku sjednání pojištění, může být pojistníkovi povoleno dodatečné zaplacení pojistného, aby byla znovu dosažena původně sjednaná úroveň této pojistné částky. Pro účely přizpůsobení

pojistného stojí dále za úvahu zavedení horních a spodních hranic.³

7.2.3. Délka placení běžného pojistného

a) Smluvně zkrácené placení pojistného

b) Předem sjednaná variabilita rozhodování

K určitému datu má klient možnost rozhodnutí, zda bude i nadále platit pojistné (může si např. vybrat určitý naspořený obnos, platil-li vyšší pojistné) nebo zda za něj bude ve zbytku pojistné doby platit dané pojistné pojistitel (dopad na snížení PČ pro případ dožití).

c) Úplná variabilita rozhodování

Klient se může rozhodnout kdykoli v průběhu pojistné doby (dopad na snížení PČ pro případ dožití, omezení čerpání naspořeného kapitálu ...)

7.3. Zproštění od placení pojistného

Je poskytováno z pravidla v případech plné pracovní neschopnosti následkem úrazu nebo nemoci během trvání pojištění. Nastane-li v tomto případě pojistná událost, přestává pojistník platit pojistné. Tuto povinnost za něj nadále přebírá pojistitel až do konce trvání pojištění, jakoby tedy poskytoval plnění ve formě další úhrady pojistného. Dohodnutá pojistná plnění přitom zůstávají zachována.

7.4. Možnost investování spořivé složky do různých fondů

1. Riziko investování je ponecháno na pojistiteli [příloha III. A.: IPB]
2. Riziko investování je přesunuto na klienta [příloha III. B.: Nationale-Nederlanden, C.: Commercial Union]

Druhy fondů: - akciové fondy

- fondy obligací

- fondy peněžního trhu (kombinace dvou předcházejících)

- fondy cizích měn

- fondy nemovitostí

³ Pramen: Müller A., Liebwein P.: *Innovation in der Lebensversicherung: Vereinbarkeit von Kundenorientierung und Stornomanagement*, *Versicherungswirtschaft* č. 4/1997, s. 216-219

Český překlad: Výběr VTEI č. 3/97

Existují i ještě více specializované fondy, jako např. regionální, etické nebo ekologické. Klient má tak možnost zohlednit – vedle svých výnosových a rizikových preferencí – také své světonázorové a další představy.⁴

Možné investiční nástroje využity v příslušných fondech : státní a podnikové dluhopisy, směnky, depozitní certifikáty, pokladniční poukázky ČNB, krátkodobá bankovní depozita, obligace se zbytkovou dobou splatnosti do jednoho roku, státní pokladní poukázky, státní pokladniční poukázky, veřejně obchodovatelné akcie českých společností, bankovní depozita v cizích měnách a v Kč

Jednotlivé investiční nástroje mají různý stupeň rizika.

7.5. Možnosti likvidního čerpání naspořené kapitálu

Využití: K finančnímu zajištění plánovaných, ale i neočekávaných životních událostí, jako jsou například: - podpora dítěte při studiu

- narození, adopce dítěte pojištěného
- svatba, rozvod pojištěného
- ztráta zaměstnání
- koupě a vybavení bytu
- dovolená, léčebný pobyt.

7.5.1. Čerpání vkladu

Ze spořivé složky (riziková složka musí být zaplacená)

7.5.2. Čerpání prémie

Zahrnuje možnost výplaty prémie ve výši určitého procenta ze sjednané pojistné částky v průběhu pojištění. Koncept může být smluvně stanoven na určité datum, kdy si klient vybírá z několika možností:

- a) Vyplacení prémie (trvá povinnost platit pojistné)
- b) Nevyplacení prémie a ukončení placení pojistného
(pojistná ochrana zůstává zachována)
- c) Odložení rozhodnutí dvou předcházejících možností
- d) Možnost koupě jiného druhu pojištění za získanou prémii

⁴ Pramen: Vostatek J.: Sociální a soukromé pojištění, s. 359

7.5.3. Získání půjčky za výhodných podmínek:

- a) S určenou dobou navrácení půjčky za daných podmínek
- b) Ponechání půjčky s dopadem - na pojistná plnění
- na pojistnou dobu

Půjčky jsou většinou poskytovány do výše odbytného, na něž by měl pojistník nárok v případě výpovědi pojištění, a jsou zúročitelné. Jsou tvořeny z rezerv pojistného. V případě výskytu pojistné události se nesplacená část půjčky odečítá od pojistného plnění.

7.5.4. Odkup pojištění (s uplatněním odbytného)

Odkupní hodnota pojištění neboli odbytné je peněžitá částka, na jejíž výplatu má v příslušných pojištěních nárok pojistník při předčasném zrušení smlouvy.

Vedle výplaty pojistného v uvedeném pojetí je možná i částečná výplata odbytného, na kterou se spíše hodí pojem odkup pojištění. V tomto případě se sníží pojistná částka – podle pojistně matematických zásad. Pojistník nadále pokračuje v pojištění placením nižšího pojistného.

Odbytné lze také považovat za jednorázové pojistné na pojištění s redukovanou pojistnou částkou, ke které dochází v případě nevůle placení pojistného ze strany pojistníka.

7.5.5. Prodej pojištění třetí osobě

Tuto možnost bychom mohli nazvat i jako obchodovaná pojistka na dožití. Pojistník (pojištěný) se vzdává svých práv na plnění v hotovosti ve prospěch kupujícího. Ten je novým vlastníkem smlouvy a vedle práv z titulu smlouvy přejímá také povinnosti, zejména jde o placení pojistného v budoucnu. *Pojistná ochrana v případě úmrtí se i nadále vztahuje na osobu původně pojištěnou!* Tento typ pojistky je uplatňován především ve Velké Británii a slouží, jak už bylo řečeno, ke střednědobému spoření ve formě mobilního vkladu.

7.6. Variabilita výplaty naspořeného kapitálu

7.6.1. Podoba

- a) Hotovost
- b) Cenné papíry v tržní hodnotě (v případě placení pojistného formou investování spořivé složky do různých fondů)

7.6.2. Frekvence

- a) Najednou
 - k určitému datu
- b) Postupně
 - od určitého data (např. není-li shodné s datem konce pojistné smlouvy)
 - na konci pojistné doby
 - v průběhu pojistné doby

7.7. Připojištění

Připojištění je druh pojištění, které lze sjednat jednou pojistnou smlouvou s jiným (hlavním) druhem pojištění. S tímto druhem pojištění však netvoří celek. Slouží ke krytí rizik nad rámec klasického životního pojištění (úmrtí, dožití):

- úraz
- invalidita
- nemoc.

Z toho vyplývají i obvykle sjednáváná připojištění:

- **úrazové připojištění**
- **invalidní připojištění**
- **připojištění těžkých nemocí.**

Úrazové připojištění může mít podobu jakéhokoliv druhu úrazového pojištění, provozovaného samostatně. Často se však omezuje jen na pojištění pro případ úmrtí následkem úrazu.

Invalidní připojištění má dvojí základní podobu:

- připojištění invalidního důchodu (Poskytuje invalidní důchod v případě trvalé a plné invalidity, získané před dosažením určitého věku - např. 55 či 60 let. Důchod se vyplácí do sjednaného věku - např. do 65 či 70 let.)
- zproštění od placení pojistného po vzniku invalidity (viz [7.3.]).

Při sjednání připojištění těžkých nemocí se vyplatí pojistná částka při diagnóze předem specifikované nemoci: infarkt myokardu, rakovina, náhlá cévní mozková příhoda, totální ledvinové selhání atd. nebo při úmrtí na následky uvedených nemocí (pojistné plnění lze v tomto případě sjednat i jako dvojnásobek či trojnásobek pojistné částky v hlavním pojištění).

7.8. Indexace

Jde o automatické zvyšování pojistného a pojistné částky většinou ke dni výročí počátku pojištění. Provádí se podle indexu dohodnutého v pojistné smlouvě.

7.9. Kombinace s jinou formou spoření

7.9.1. Životní pojištění v kombinaci se stavebním spořením

7.9.2. Životní pojištění v kombinaci s penzijním připojištěním

Životní pojištění nabízené v podmínkách českého pojistného trhu je v těchto kombinacích zvýhodněno státní podporou, kterou operují obě formy spoření (stavební spoření [příloha II.A.], penzijní připojištění [příloha II.B.]).

Jinak by se dalo pojmout propojení životního pojištění a stavebního spoření např. v podmínkách německého pojistného trhu, kde hraje roli především daňové zvýhodnění. Po sedm let běží současně obě smlouvy. Ve smlouvě o stavebním spoření se určí cílová částka, na jejímž základě je vypočítán měsíční poplatek. Ten platí po stanovenou dobu zaměstnavatel za svého zaměstnance. Ve smlouvě o životním pojištění se stanoví vstupní věk tohoto zaměstnance do pojištění, pohlaví a pojistná doba. Po dobu shodnou

s dobou placení poplatků ve stavebním spoření platí za sebe zaměstnanec (= pojištěný = pojistník) stanovené pojistné. Po této době nutné ke spoření má pojištěný nárok na rozhodnutí. Buď použije naspořenou částku k bytovým či jiným stavebním účelům nebo ji ponechá na účtu. Ve druhém případě se mu přičtou k této částce prémie ze stavebního spoření za danou dobu a aktuální úrok. Smlouva o stavebním spoření je v této fázi ukončena. Pojistná ochrana pojištěného vycházející ze smlouvy o životním pojištění trvá stále, odpadá však placení pojistného. To je následovně placeno z naspořené sumy uložené na účtu pojištěného.

8. Uplatnění variability v základních odvětvích

Využitím a propojením některých zmíněných prvků variability lze snadněji představit některá modifikovaná pojistná odvětví či jednotlivé pojistné produkty:

8.1. Smíšené životní pojištění pro případ úmrtí a dožití, které se liší od základního klasického typu, se může objevovat např. v následujících modifikacích:

- smíšené životní pojištění se zvýšeným plněním v případě úmrtí
- smíšené životní pojištění se zvýšeným plněním v případě dožití
- smíšené životní pojištění s variabilním plněním v průběhu pojistné doby v případě úmrtí
- smíšené životní pojištění se stoupajícím pojistným
- smíšené životní pojištění kombinované s dočasným rizikovým životním pojištěním s klesající pojistnou částkou
- smíšené životní pojištění s garantovaným odbytným
- smíšené životní pojištění s vrácením pojistného v případě úmrtí.

8.2. Důchodové pojištění

Hlavním smyslem důchodového pojištění je zabezpečení na stáří formou vypláceného důchodu od určitého sjednaného věku pojištěného. V podstatě se jedná o určitou modifikaci pojištění pro případ dožití, v které se na místo jednorázové pojistné částky vyplácí pravidelný důchod, jakoby se dané dožití opakovalo.

Na pojistném trhu se objevuje mnoho variant důchodového pojištění, jejichž součástí obvykle je:

- doživotní důchod od dohodnutého konce pojištění, a to bez ohledu na to, zda pojištěný je či není zaměstnán (důchod základní)
- důchod v případě plné invalidity pobíraný po celou dobu trvání plné invalidity (důchod dočasný)
- důchod pro pozůstalé, který je vyplácen po určitou dobu, a to i v případě, že již byl vyplácen důchod pojištěnému
- zproštění od placení pojistného v případě plné invalidity se zachováním všech nároků z pojištění
- podíl na zisku, který podstatně zvyšuje skutečný důchod oproti výši garantované ve smlouvě (na podíl na zisku je nárok i po zahájení výplaty základního důchodu, takže každoročně se vyplácený důchod může zvyšovat).

Místo pravidelné výplaty doživotního důchodu má pojištěný možnost:

- nechat si proplatit hodnotu důchodu najednou, a to včetně podílu na zisku
- odložit zahájení výplaty důchodu nebo zvolit kratší dobu výplaty důchodu po určitý počet let.

8.3. Rodinné pojištění

Nabízené rodinné pojištění má za úkol zabezpečit především děti a mládež. Jde o speciální produkty pro pojištění dospělých ve prospěch dětí a mládeže, které kombinují krytí různých rizik: úraz, invaliditu, úmrtí, dožití, osíření.

Tato pojištění jsou nabízena pod různými názvy, např. rodinné pojištění, sdružené pojištění mládeže, stipendijní a věnová pojištění. Spolu s dětmi jsou pojištěni obvykle rodiče, ale mohou to být i jiné osoby (prarodiče, pěstouni). Pojištěn může být buď jeden nebo oba rodiče. U některých produktů je v případě úmrtí rodiče navíc nárok na výplatu důchodu v určité výši stanovené procentem ze sjednané pojistné částky.

Stejně jako u klasického životního smíšeného pojištění i zde vzniká nárok na zproštění od placení pojistného v případě plné invalidity, ale také při úmrtí pojištěného rodiče.

8.4. Investiční životní pojištění

V tomto pojištění se jedná o bezprostřední propojení pojistného zabezpečení s výnosy investičního fondu. Odlišným rysem od předešlých základních i modifikovaných konstrukcí je však úplná závislost výše pojistného plnění na výnosech z investování rezerv pojistného a dalších prostředků, popř. na hospodaření pojišťovny jako takové. Pojistník má svůj účet a jeho prostředky jsou v obecném případě umisťovány do dostupných investičních fondů podle jeho vlastní volby. Zároveň nese celé kurzové a investiční riziko. Pojistné plnění se sjednává v podílech na investičním fondu. Při výplatě plnění bývá možnost výběru mezi plněním ve formě podílů nebo peněžním plněním.

8.5. Univerzální životní pojištění

Je pojištění pro případ úmrtí spojené se spořením. Tato konstrukce se tedy snaží využít výhody jak klasického, tak investičního životního pojištění. Na rozdíl od klasického smíšeného pojištění pro případ úmrtí a dožití jsou však obě složky odděleny. Pojištění pro případ úmrtí je kalkulované jako samostatné rizikové pojištění. Pojistné se za tuto složku stanovuje každoročně dle aktuálního věku a aktuálních úmrtnostních tabulek a je sráženo z individuálního účtu klienta, do kterého klient platí pojistné za celé univerzální pojištění v podobě pravidelných splátek nebo nárazových plateb. Systém individuálního účtu je přebrán vedle způsobů umisťování finančních prostředků do jednotlivých fondů právě od investičního životního pojištění.

V případě smrti je vyplacena pojistná částka sjednaná pro případ úmrtí a částka ze spoření. Není-li zaplacená pravidelná splátka pojistného, čerpá se rizikové pojistné a náklady pojistitele ze složky spoření.

Investování spořivé složky probíhá dvěma způsoby:

První je shodný s principem investování jako u klasického životního pojištění, kde se pojistníkovi neumožňuje individuální rozhodování. Úrok z kapitálové hodnoty (tj. zůstatek individuálního účtu) je určován pojistitelem. Tím však také pojistitel přebírá veškerá rizika z investování. Tento druh univerzálního životního pojištění lze nazvat jako **neinvestiční univerzální životní pojištění**.

Druhý druh, zvaný jako **investiční univerzální životní pojištění** principiálně souvisí s ponecháním volby aktiv na pojistníkově, čímž se na něj přesouvá i nesení rizika. Obdobně je tomu tak i u investičního životního pojištění. Výhodou pro pojistníka je větší výnosnost za předpokladu trefné investice.

Univerzální životní pojištění obvykle zahrnuje:

- plnění v případě úmrtí
- možnost každoroční indexace plnění v případě úmrtí (či dalších plnění)
- denní odškodné v případě nemoci
- plnění v případě invalidity
- plnění při úmrtí následkem úrazu
- možnost připojištění další osoby (např. manželky po svatbě)
- plnění při těžkých nemocích.

Toto pojištění se hlavně prodává ve Velké Británii a v USA, kde také koncem 70. let vzniklo. Příčinou výrazného uplatnění byla rostoucí inflace a vysoké úroky na peněžním trhu, které daly průchod vysokému zúročení depozit. Spojením těchto depozit s rizikovým životním pojištěním vzniklo právě univerzální životní pojištění.

Variabilita využitá v tomto pojištění, která je tolik žádoucí při změně pojistných potřeb, má však i negativní dopady. Nejde jen o aspekt relativně vysokých správních nákladů vyplývajících ze značné svobody pojištěných, ale především o přirozené chování klientů, kteří pod vlivem momentálních okolností přestávají platit pojistné, zejména jde-li o dobrovolné spoření. Proto se neočekává, že by univerzální životní pojištění nahradilo klasické životní pojištění.

Řešením by mohl být vysoce variabilní a flexibilní produkt klasického životního pojištění, který by vyhovoval přáním jednotlivých klientů:

9. Modelové koncepce produktu životního pojištění

Život každého klienta je velmi individuální. Na tento fakt by měl být kladen důraz i při sestavování modelového produktu. Je však třeba vycházet z určitých kritérií, v kterých se jednotliví klienti řádově neodlišují. Mezi takové patří především věk, dále pak rodinný stav, pracovní stav, finanční zajištění atd. U takových klientů lze očekávat podobné požadavky, neboť procházejí stejnou životní etapou. Proto směřoval záměr na vytvoření ne jednoho, ale více modelů, které by měly co nejvíce vyhovovat definovaným cílovým skupinám.

Cílové skupiny: A. Mladí lidé

B. Založené rodiny

C. Samotáři

D. Zavedené rodiny

E. Starší lidé

A. Mladí lidé

✱ *Charakteristika:* 18-28 let, mladý člověk po škole, nástup do prvního zaměstnání, stálý příjem, svoboda, plnění vysněných přání (auto, byt, cestování)

✱ *Potřeba:* ANO: finanční zabezpečení v případě pracovní neschopnosti

NE: zaopatření rodiny v případě úmrtí

: šetření na důchod

✱ *Nabídka:* cílené krytí rizika (pracovní neschopnost) a první krok k budoucím úsporám

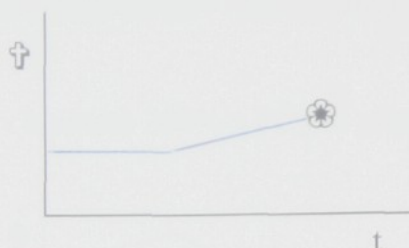
⇒ ♣ nízké počáteční pojistné

♣ vysoká pojistná ochrana v případě pracovní neschopnosti

♣ zproštění od placení pojistného

♣ indexace

✱ *Průběh pojistného plnění:* ♣ z počátku nízká PČ pro případ úmrtí nejprve konstantní, potom pozvolna stoupající oproti sjednané PČ pro případ dožití

✱ *Možnosti při změně finanční situace:* ♣ čerpání vkladu, získání půjčky

♣ mimořádné vklady

✱ *Další možnosti:* ♣ navýšení PČ pro případ úmrtí bez nové lékařské prohlídky (důvod: svatba)

✱ *Doporučení:* ♣ využití kombinace životního pojištění se stavebním spořením, která obnáší možnost čerpání státní podpory a získání výhodného finančního obnosu k zajištění potřeb trvalého bydlení

B. Založené rodiny

✧ *Charakteristika:* 22-32 let, starost o rodinné příslušníky, zpočátku jeden plat, později opět dva platy, zařizování bydlení

✧ *Potřeba:* ANO: finanční zabezpečení v případě pracovní neschopnosti
: zaopatření rodiny v případě úmrtí (z počátku málo významné)
NE : šetření na důchod

✧ *Nabídka:* cílené krytí rizika (pracovní neschopnost, později i úmrtí), tvorba budoucích úspor

⇒ ♣ nízké počáteční pojistné

♣ zvýšená pojistná ochrana v případě úmrtí

♣ vysoká pojistná ochrana v případě pracovní neschopnosti

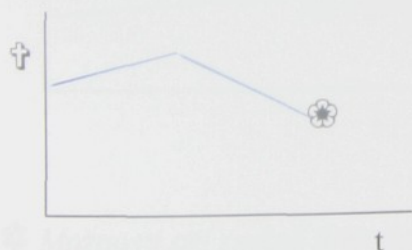
♣ zproštění od placení pojistného případě pracovní neschopnosti

♣ indexace

✧ *Průběh pojistného plnění:* ♣ vyšší PČ pro případ úmrtí zpočátku mírně stoupající, potom postupně klesající oproti sjednané PČ pro případ dožití

♣ vhodné sjednat zvýšené plnění v případě úmrtí, např.

v hodnotě 200% z PČ pro případ dožití

✧ *Možnosti při změně finanční situace:* ♣ čerpání vkladu, získání půjčky

♣ mimořádné vklady

✧ *Další možnosti:* ♣ navýšení PČ pro případ úmrtí bez nové lékařské prohlídky

✧ *Doporučení:* ♣ využití kombinace životního pojištění se stavebním spořením

C. Samotáři

✧ *Charakteristika:* 26-36 let, svoboda, pevný plat, zajištěné bydlení, poměrně malé výdaje

✧ *Potřeba:* ANO: finanční zabezpečení v případě pracovní neschopnosti

: šetření na důchod

NE: zaopatření rodiny v případě úmrtí

✧ *Nabídka:* krytí rizika (pracovní neschopnost), cílená tvorba budoucích úspor

⇒ ♣ vysoké plnění v případě dožití

♣ vysoká pojistná ochrana v případě pracovní neschopnosti

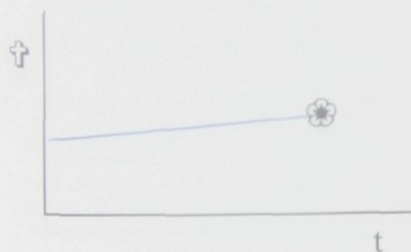
♣ zproštění od placení pojistného případě pracovní neschopnosti

♣ indexace

✧ *Průběh pojistného plnění:* ♣ konstantní nebo mírně rostoucí plnění v případě úmrtí oproti sjednané PČ pro případ dožití

♣ vhodné sjednat zvýšené plnění v případě dožití, např.

v hodnotě 125% z PČ pro případ dožití

✧ *Možnosti při změně finanční situace:* ♣ čerpání vkladu, získání půjčky

♣ vynechat placení pojistného po určitou dobu

♣ mimořádné vklady

✧ *Další možnosti:* ♣ navýšení obou PČ bez nové lékařské prohlídky

✧ *Doporučení:* ♣ využití univerzálního životního pojištění v případě dostatečných finančních prostředků

D. Zavedené rodiny

✱ *Charakteristika:* 38-48 let, zajištěné bydlení, plánované výdaje na studium dětí, společnou dovolenou, dva platy

✱ *Potřeba:* ANO: finanční zabezpečení v případě pracovní neschopnosti

: zaopatření rodiny v případě úmrtí

: vytváření budoucích úspor (cestování, důchod)

✱ *Nabídka:* cílené krytí rizik (pracovní neschopnost), tvorba budoucích úspor, vytváření prostředků na důchod

⇒ ♣ vysoké plnění v případě úmrtí i dožití

♣ vysoká pojistná ochrana v případě pracovní neschopnosti

♣ zproštění od placení pojistného případě pracovní neschopnosti

♣ finanční nezávislost ve stáří

♣ indexace

✱ *Průběh pojistného plnění:* ♣ z počátku konstantní, potom rostoucí, ke konci klesající
plnění v případě úmrtí oproti sjednané PČ pro případ dožití

✱ *Možnosti při změně finanční situace:* ♣ čerpání vkladu, získání půjčky

♣ mimořádné vklady

♣ zkrácená doba placení

✱ *Další možnosti:* ♣ změna obou PČ bez nové lékařské prohlídky

✱ *Doporučení:* ♣ využití kombinace životního pojištění s penzijním připojištěním

E. Starší lidé

✧ *Charakteristika:* nad 50 let, zajištěné bydlení, osamocená domácnost, nižší plat

✧ *Potřeba:* ANO: šetření na důchod

: krátkodobé spoření s co nejvyšším výnosem

NE: zaopatření rodiny v případě úmrtí

: finanční zabezpečení v případě pracovní neschopnosti

✧ *Doporučení:* ♠ využití kombinace životního pojištění s penzijním připojištěním

vyšší krátkodobé zhodnocení i přes vyšší pojistné

♠ využití samotného penzijního připojištění

♠ koupě důchodového pojištění

Závěrečná část

10. Podmínky uplatnění variabilního produktu

Snaha o vytvoření modelové koncepce vedla k zamyšlení nejen nad vhodnou kombinací různých typů variability u odlišných skupin klientů, ale i nad celkovou využitelností takto vytvořeného produktu v podmínkách českého pojistného trhu. Jedna věc je variabilní produkt s trochou fantazie i odborných znalostí poměrně rychle vytvořit a následně uvést na trh, což je v podstatě velmi ulehčeno neexistencí patentového práva v pojišťovnictví, takže je možné vše bezproblémově okopírovat. Druhá a zásadně podstatná stránka věci tkví právě v úspěšném uplatnění teoretické koncepce v praxi.

Je třeba si uvědomit, v jaké ekonomické, politické a sociální situaci se Česká republika nachází. Jaká jsou úskalí vývoje životního pojištění a problémy, které je zapříčiňují. Konkrétně by se tak dalo hovořit vedle nezbytného narovnání cen a devalvace měny na počátku 90. let o současném vývoji příjmů domácností, nedostatečném chápání významu životního pojištění a stále přetrvávajícímu spoléhání jednotlivců na státní zabezpečení. To se odráží v životním pojištění především v podobě nízkých průměrných pojistných částek, jimž odpovídá nižší průměrné pojistné, a v podobě nízkého podílu životního pojištění na celkovém předepsaném pojistném. Navíc není většina životních pojištění indexována, což znamená stálé znehodnocování inflací.

Aby se tento stav zlepšil, je nutné podniknout konkrétní kroky, které by vedly k silnější podpoře dlouhodobého životního pojištění, které má zásadní význam nejen pro rodiny s dětmi a budoucí důchodce, ale i pro rozvoj ekonomiky. Mezi ně bezesporu patří daňová motivace, v níž by šlo např. o sjednocení pojistného placeného zaměstnancem a zaměstnavatelem či o odpočet pojistného od zdanitelného příjmu fyzických osob. Další žádoucí krok by mohl zahrnovat onu diskutovanou variabilitu, která je v současné nabídce pojistných produktů uzavíraných převážně na bázi klasického smíšeného životního pojištění velmi málo využívána. Kromě různých možností stanovení výše pojistného plnění, pojistného, pojistné doby aj. sem neodmyslitelně patří již zmíněná konstrukce životního pojištění v kombinaci s ostatními „spořicími“ produkty. Svou roli zde nehraje jen výhodné uložení kapitálu do investičních fondů, což spíše využijí klienti s vyššími výdělky, ale především čerpání státních podpor ve spojení se stavebním

spořením či penzijním připojištěním, přístupné velmi široké části obyvatelstva. Samozřejmostí by mělo být indexování, možnost mimořádných vkladů a výběr vkladů.

11. Variabilita dnes a v budoucnu

Dalším důležitým poznatkem při hledání a následné analýze různých typů variability se stal fakt, že není možné vyjmenovat a přesně specifikovat všechny možnosti. Lze pouze vycházet z nabízených produktů, přemýšlet o různých obměnách či určitých novotách na základě studie domácího a zahraničního pojistného trhu a spíše očekávat stále nové prvky variability v životním pojištění, jehož produkty by měly reagovat na stále se měnící potřeby jednotlivých klientů. Proto se nedají brát ani výše uvedené možnosti variability jako výčet všech využívaných a stabilně platných variant, spíše však jako ukázka mnoha dnes dostupných.

Za zmínku stojí i možná existence nebezpečí v případě, že budou nabízené produkty stále více orientovány na jednotlivé klienty, ať už v jednoduché či kombinované podobě. To by totiž mohlo vyústit v nehomogenní kmeny, které by přinesly kontraproduktivní účinek, čímž by došlo především díky ohrožené finanční stabilitě pojistitele k velkému pozastavení vývoje životního pojištění. Tato představa v podmínkách českého pojistného trhu je ale v současné době spíše nemyslitelná.

12. Závěr

Celkově lze konstatovat, že za variabilní produkt životního pojištění lze obecně považovat takový produkt, který vyhovuje pracovním, finančním i osobním potřebám různých klientů, jejichž životy jsou rozdílné a velmi individuální. Zároveň jim zajišťuje jistotu v podobě krytí rizik a dle finančních možností poskytuje formu spoření.

Seznam literatury

Vostatek J.: Sociální a soukromé pojištění, Codex Bohemia, Praha 1996

Ducháčková E.: Pojišťovnictví, VŠE, Praha 1995

Časopisy – Pojistný obzor, Výběr VTEI

Interní a propagační materiály pojišťoven (český pojistný trh)

Interní materiály holdingu Baufinanzierung BHW (německý pojistný trh)

Interní materiály pojišťovny Colonia (německý pojistný trh)

Interní a propagační materiály stavebních spořitelů (český pojistný trh)

Zákon o penzijním připojištění

Zákon o pojišťovnictví

Seznam příloh

I. Základní pojmy z oblasti pojišťovnictví.....	40
II. Základní konstrukce dalších forem spoření	42
A. Základní konstrukce stavebního spoření v České republice.....	42
B. Základní konstrukce penzijního připojištění v České republice.....	42
III. Ukázka variabilních pojistných produktů.....	43
A. Kapitálové životní pojištění nabízené pojišťovnou IPB.....	43
B. Investiční životní pojištění nabízené pojišťovnou Nationale – Nederlanden...	44
C. Univerzální životní pojištění nabízené pojišťovnou Commercial Union.....	45

I. Základní pojmy z oblasti pojišťovnictví

Běžné pojistné – Objem finančních prostředků, které se platí opakovaně za dohodnuté období, určené v pojistné smlouvě.

Dožití – Okamžik, kdy se pojištěný dožije konce pojistné doby, na kterou bylo pojištění sjednáno a kterým pojištění zaniká.

Lékařská prohlídka – Zkoumání zdravotního stavu, na jehož základě je vystaven doklad, který je potřebný např. k rozhodnutí o poskytnutí pojistného, likvidaci pojistné události, či o změně pojistné smlouvy.

Odbytné – Všeobecné pojistné podmínky či pojistná smlouva stanoví předpoklady, za nichž vzniká právo na zrušení pojištění s výplatou odbytného. To je vyjádřeno částkou, na niž má nárok osoba, která uzavřela s pojistitelem pojistnou smlouvu, a to na základě jeho žádosti o zrušení pojistky při splnění stanovených podmínek.

Oprávněná osoba – Osoba, která má právo na plnění v případě smrti a je určená v pojistné smlouvě.

Podíl na zisku – Tento nárok současná právní úprava výslovně neupravuje. Vodítkem je však ustanovení § 13 odst. 1 zák. č. 185/1991 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů, z něhož vyplývá, že všeobecné pojistné podmínky musí obsahovat principy, podle kterých se pojištění budou podílet na přebytcích pojistného, tedy i formu nároku na podíl na zisku v závislosti na dosažených hospodářských výsledcích.

Pojistitel – Subjekt (např. pojišťovna), k jehož předmětu podnikání patří provozovat pojišťovací činnost na základě povolení Ministerstva financí.

Pojistná doba – Doba trvání pojištění, na kterou bylo pojištění sjednáno, tj. od dohodnutého počátku do jeho zániku.

Pojistná částka – Částka dohodnutá v pojistné smlouvě, která je základem pro stanovení pojistného plnění.

Pojistná matematika – Samostatné odvětví aplikované matematiky, jejímž předmětem je hodnocení nejistých nahodilých skutečností, k čemuž užívá teorie počtu pravděpodobnosti, zákona velkých čísel, výsledků statistických šetření. Slouží ke kalkulaci sazeb pojistného, rezerv, odbytného, výpočtu podílu na zisku atd.

Pojistná smlouva – Právní dokument, vytvořený písemnou formou, jehož obsahem jsou smluvní ujednání a podmínky pojistného vztahu, které jsou závazné pro smluvní strany.

Pojistná událost – Přeměna rizika ve skutečnost, s kterou je spojen vznik povinnosti pojistitele vyplatit pojištěnému nebo oprávněné osobě pojistné plnění.

Pojistné – Úplata za poskytování pojistné ochrany placená pojistníkem v dohodnutých pojistných obdobích (běžné pojistné) nebo najednou za celou pojistnou dobu (jednorázové pojistné).

Pojistné období – Dohodnutý časový úsek, který je uveden v pojistné smlouvě a po který je pojištěnému poskytována pojistná ochrana.

Pojistné plnění – Smlouvou stanovená pojistná částka nebo důchod, které je pojistitel povinen plnit, nastane-li pojistná událost.

Pojistné podmínky – Podrobná úprava práv a povinností účastníků pojištění.

Pojistník – Osoba, která uzavřela s pojistitelem smlouvu o pojištění, je vlastníkem pojistky a zavázala se k placení pojistného.

Pojištěný – Osoba, na jejíž život se pojištění vztahuje.

Rezerva pojistného – Zabezpečuje krytí závazků pojistitele splatných v budoucnu klientům.

Zákon velkých čísel – Konvergence (sbíhání) aritmetických průměrů naměřených hodnot k určité konstantě (střední hodnotě), která nastává při velkém počtu nezávislých měření.

II. Základní konstrukce dalších forem spoření

A. Základní konstrukce stavebního spoření v České republice

V základní konstrukci stavebního spoření v českých podmínkách je začleněn 25% státní příspěvek (státní podpora), který je poskytován každoročně z max. naspořené částky 18.000,- Kč. Po určité době (min. však po dvou letech) a naspoření určité částky dostává klient možnost čerpání řádného šestiprocentního úvěru (použije-li tento finanční obnos k zajištění potřeb trvalého bydlení); v případě nečerpání úvěru pokračuje ve spoření min. do doby 5 let od data přijetí smlouvy, aby získal nárok na vyplacení zůstatku na účtu při zachování státního příspěvku.

B. Základní konstrukce penzijního připojištění v České republice

Jedná se o pojištění starobního důchodu (s počátkem pobírání důchodu nejdříve ve věku 50 let, což je minimum podle zákona, a min. dobou účasti od 1 do 3 let), s možným připojištěním důchodu výsluhového, invalidního a pozůstalostního (bez zvýšení pojistného). Pojistník může pojistné (příspěvek) kdykoliv změnit. Výše penzí se stanoví až po zjištění celkové výše zaplacených příspěvků a podílu na zisku penzijního fondu. Konstrukce státního příspěvku je degresivní – jeho relativní výše klesá s rostoucím příspěvkem účastníka: nejvyšší je u nejmenšího možného měsíčního příspěvku 100 Kč, kdy činí 40% příspěvku, nejnižší výše státního příspěvku je u nejvyššího možného měsíčního příspěvku 500 Kč, kdy dosahuje úrovně 24% tohoto příspěvku. (V prvních dvou letech od sjednání smlouvy o penzijním připojištění jsou výše státních příspěvků navýšeny o 25%, tj. místo 40 Kč stát poskytuje 50 Kč).⁵

Lze konstatovat, že stát tímto příspěvkem podporuje v nejvyšší míře krátkodobé spoření.

⁵ Pramen: Vostatek J.: Sociální a soukromé pojištění, s. 362-369; Zákon o penzijním připojištění

III. Ukázka variabilních pojistných produktů

A. Kapitálové životní pojištění (KZP1) nabízené pojišťovnou IPB

⇒ charakter neinvestičního univerzálního životního pojištění

Profil pojištění:

- ❖ Klient (ve věku od 18 do 65 let) nerozhoduje o investování spořivé složky.
- ❖ Pojistná částka pro případ smrti (min. 30 000) je pevně stanovena v pojistné smlouvě, pojistná částka pro případ dožití je závislá na zvolené výši pojistného a na změnách v průběhu pojištění.
- ❖ Klient může kdykoliv zaplatit mimořádné pojistné (min. 3 000), o které se zvyšuje kapitálová hodnota.
- ❖ Kdykoliv v průběhu trvání pojištění může klient požádat o zvýšení pojistné částky pro případ úmrtí, zvýšení pojistného a zahrnutí nebo vyloučení úrazového připojištění. Podmínkou přijetí návrhu na zvýšení pojistné částky pro případ úmrtí je zdravotní stav klienta odpovídající „normálnímu riziku“.
- ❖ Po vzniku nároku na odbytné (v pojištění za běžné pojistné je podmínkou zaplacení pojistného alespoň za období, rovnající se jedné desetíně sjednané pojistné doby, nejdříve však po zaplacení pojistného za první rok, nejpozději za tři roky pojištění) může klient požádat o snížení pojistné částky pro případ úmrtí, snížení pojistného, vyplacení části kapitálové hodnoty pojištění a dočasné přerušování placení pojistného.⁶
- ❖ Pojištění končí nejpozději ve výroční den počátku pojištění kalendářního roku, kdyy se klient dožije věku 70 let.

⁶ Pramen: Vostatek J.: Sociální a soukromé pojištění, s. 378

B. Investiční životní pojištění nabízené pojišťovnou

Nationale – Nederlanden

⇒ charakter investičního univerzálního životního pojištění

Fondy:

- ❖ obligací, smíšené, cizích měn, flexibilních investic (dle rizikovosti)

Profil pojištění:

- ❖ Klient (ve věku od 15 do 60 let) sám rozhoduje, do kterého fondu chce investovat.
- ❖ Klient má stanovenou min. a max. výši garantované pojistné částky, která bude vyplacena v případě jeho úmrtí. Libovolnou pojistnou částku si volí ve stanoveném rozpětí.
- ❖ Volba pojistné částky klientovi umožňuje rozhodnout o poměru mezi pojištěním a investicí. Rozhodne-li se pro vysokou garantovanou pojistnou částku, bude velká část splátek určena na zabezpečení životního pojištění. Zvolí-li naopak nižší garantovanou částku, zvýší tím investiční charakter uzavřeného pojištění.
- ❖ Výše pojistné částky není omezena a lze ji v průběhu pojištění měnit.
- ❖ Naspořené prostředky je možné v průběhu pojištění částečně odčerpat.
- ❖ Pojištění může být kdykoliv ukončeno, naspořenou částku je možné vybrat jednorázově nebo ve formě pravidelných výběrů.
- ❖ Protiinflační program nabízí poloautomatické zvyšování pojistné částky a pojistného v závislosti na míře inflace.
- ❖ Veškeré zisky se v konečném důsledku promítnou do výše naspořené částky.
- ❖ Pojistné lze platit jednorázově nebo v pravidelných splátkách (nejvýhodnější jsou roční splátky)
- ❖ V průběhu pojistné doby je možné investovat další finanční prostředky formou mimořádného pojistného
- ❖ Pojištění lze rozšířit přikoupením některých druhů připojištění:
 - pro případ úmrtí následkem úrazu
 - pro případ trvalých následků úrazu
 - pro případ zproštění od placení pojistného.

C. Univerzální životní pojištění nabízené pojišťovnou

Commercial Union

⇒ charakter investičního univerzálního životního pojištění

Programy investování:

- ❖ Peněžní, výnosový, vyvážený, strategický (dle rizikovosti)

Profil pojištění:

- ❖ Dva druhy pojistných plánů: Investiční pojistný plán – není určena pojistná částka
: Osobní pojistný plán – je určena pojistná částka (má tedy spíše rys pojištění, viz dále)
- ❖ Osobní pojistný plán se sjednává na neomezenou dobu. Klient může pojištění kdykoliv vypovědět.
- ❖ Klient (ve věku od 16 do 60 let) sám rozhoduje, do jakého typu aktiv budou investovány volné prostředky z pojištění.
- ❖ Klient může měnit kdykoliv pojistnou částku beze změny výše pojistného. Mění tak poměr mezi pojistnou a spořicí složkou podle vlastní potřeby.
- ❖ Pojistná částka a pojistné je každoročně upraveno podle změny indexu spotřebitelských cen.
- ❖ Klient může kdykoliv po uplynutí dvou let odčerpat část naspořených prostředků a přitom dále pokračovat v pojištění:
 - min.výše jednorázového částečného odkupu: 6 000 Kč
 - min. zůstatek na podílovém účtu po odkupu: 12 000 Kč
 - min. výše pravidelného odkupu při měsíční frekvenci: 600 Kč
při roční frekvenci: 6 000
- ❖ Min. hodnota pojištění pro převedení na pojištění bez placení pojistného: 20 000 Kč
- ❖ Max. výše pojistného není stanovena, lze platit jednorázově nebo v pravidelných splátkách
- ❖ Pojištění lze rozšířit přikoupením některých druhů připojištění (do věku 55 let):
 - pro případ úmrtí následkem úrazu
 - pro případ trvalých následků úrazu
 - pro případ trvalé invalidity
 - pro případ zproštění od placení pojistného.